

UTEOMRÅDER I SKOLER OG BARNEHAGER – BARNAS VIKTIGSTE HVERDAGSARENAER

KINE HALVORSEN THORÉN, PROFESSOR EMERITA VED NMBU

I 2019 publiserte Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) en rapport basert på oppdrag fra Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet der formålet var å komme med anbefalinger om hvordan en kan sikre kvalitet i utformingen (Thorén et al 2019). Rapporten avdekket at gode uteområder er avgjørende for barns helse og utvikling, men at vi mangler tydelige krav til områdene. Både rapporten og erfaringer fra praksis rundt om i landet avdekket at innholdet ikke møter barnas behov for fysisk aktivitet, lek og utfoldelse. Dette er alvorlig fordi skolars og barnehagers uteområder er arenaer der en når alle barn og dermed kan bidra til å utjevne sosial ulikhet i helse. Friminuttstid, som elevene oftest tilbringer utendørs i skolegården (Limstrand 2000), utgjør mer enn ett årsverk i løpet av hele grunnskolen. Barnehagebarn er enda mer ute (Moser og Martinsen 2010). Når byer og tettsteder fortettes, er dette dessuten områder som har stor betydning for nærmiljøene når skole- og barnehagedagen er over.

MÅLENE OM ØKT FYSISK AKTIVITET BLANT BARN OG UNGE
Til tross for overordnede mål om å øke fysisk aktivitet blant barn og unge, har det stått på stedet hvil i perioden fra 2005 til 2018 ifølge den siste

UNGKAN-undersøkelsen fra 2018 (Steene-Johannessen et al., 2019). Undersøkelsen oppsummerer at funnene gir en indikasjon på at samfunnets samlede innsats for å øke aktivitetsnivået og redusere fallet i fysisk aktivitet gjennom barne- og ungdomsårene, ikke har vært tilstrekkelig. Et mer aktivitetsvennlig samfunn må til av hensyn til folkehelsen, noe som også er et av hovedmålene i Handlingsplanen for fysisk aktivitet 2020–2029 (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020). Det er her uteområdene i skoler og barnehager kommer inn som viktige arenaer, også for å gjennomføre Stortingets vedtak fra 2017 om at alle barn skal ha én time fysisk aktivitet i skolen hver dag.

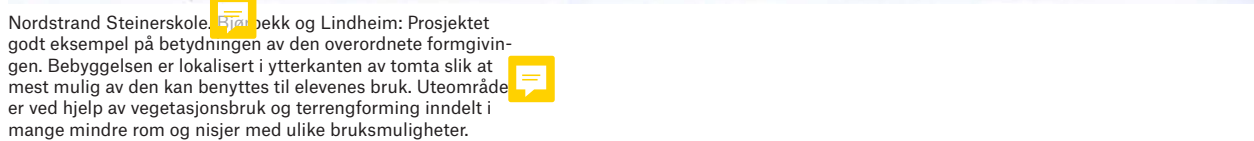
MER NATUR OG HÅNDSØM, MINDRE GUMMIASFALT
Litteraturgjennomgangen i forbindelse med rapporten fra 2019 (Thorén et al 2019), viste at variasjon er nøkkelen til å skape de gode uteområdene. Den overordnede formgivingen er helt sentral. Studiene viste at det er viktigere med mange og små nisjer framfor noen få store arealer. Store ballarealer hører derfor ikke hjemme i skolegården, spesielt ikke der det er knapphet på arealer. Rikelig med vegetasjon og variert topografi er helt sentrale elementer, både menneskeskapte og naturlige. Varierte og mange

nok funksjoner er også viktige, noe som nødvendigvis ikke handler om antall lekeapparater, selv om de også inngår. Et problem i dag er den omfattende bruken av kunstige materialer både i fallunderlag og for å ivareta kravene om tilgjengelighet for alle. Naturvernforbundet har derfor rettet søkelys på dette fordi de kunstige materialene bl.a. tilfører omgivelsene mikroplast når de blir slitt. Ved å slippe landskapsarkitekter til med mer håndsøm og aktiv bruk av terreng og vegetasjon, kunne vi kanskje ha fått mer spennende og miljøvennlige bruksmuligheter.

UTEOMRÅDENE ER BARNAS ARBEIDSMILJØ
Det er ikke uvanlig at de som arbeider med uteområdene i skoler eller barnehager, ikke minst landskapsarkitektene, føler at de møter veggene når den ene faglige ambisjonen etter den andre ryker på grunn av plassmangel, lave budsjetter, manglende eller ukoordinert drift osv. Det er dessverre ikke så mange overordnede krav til slike anlegg. Ingen av de to lovene som direkte styrer virksomhetene tilknyttet skoler og barnehager, henholdsvis Opplæringsloven og Barnehageloven, er konkrete når det gjelder uteområdene. Det blir for det meste generelle vendinger om at det fysiske miljøet skal ivareta «trygghet, helse, trivsel og læringen til

Til høyre: Tonstad barne- og ungdomsskule, Sirdal kommun. Landskapsarkitekt: bar bakke. Høyvokst vegetasjon er bevart tett inntil skolen. Trærne i eksisterende furuholt er tatt i bruk med tilrettelegging for aktivitet. Elementer festes med tau rundt trestammer for å skåne treet og gi fleksibilitet til å kunne endre hinderløypas plassering. Foto: Nils Petter Dale.

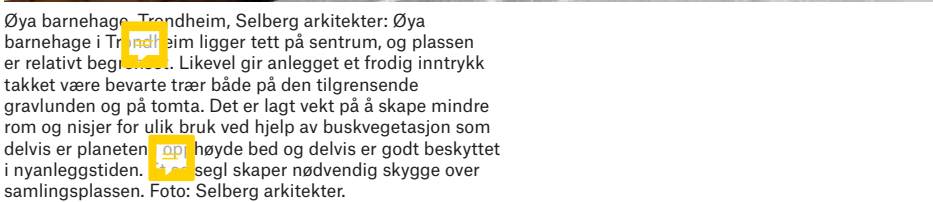
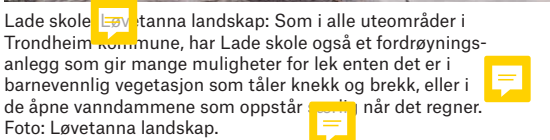

BEHOV FOR OVERORDNETE KRAV
Forskriften om miljørettet helsevern i skoler og barnehager med tilhørende vei-
ledning er under revisjon i 2022/23. For å få plass til det som er viktig for barna; natur, variert topografi og et mangfold av bruksmuligheter, er det helt nødvendig

A report published by the Department of Landscape Architecture (NMBU) in 2019, commissioned by the national health and education authorities revealed that inspiring and inviting outdoor areas are essential for children's health and development. Sadly, it turns out that these areas often do not meet children's needs for physical activity, play and development. This is very concerning because schools and kindergartens probably offer the most important outdoor arenas in children's daily life. Well-planned outdoor areas can

Consequently, it is important that the national regulations dealing with the physical environment in schools and kindergartens (Ministry of Health and Welfare 1995) contain requirements for area size and content. The regulations are under revision and the report from NMBU recommends that new schools should have a minimum of 30 m² per pupil and new kindergartens 25 m² per child. Over the years, great efforts have been made to improve indoor climate in Norwegian schools and kindergartens, while the outdoor areas are neglected. The article concludes that the outdoor areas are just as important as indoor climate, both during the day and in leisure time.

uteaktiviteter i barnehager, SFO og grunnskoler i Nordland» 82 83 I: Friluftsråd, S. (red.). Bodø.

Moser, T. & Martinsen, M. T. (2010). «The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development.» *European Early Childhood Education Research Journal* 457-471

Steene-Johannessen, J., Anderssen, S. A., Bratteteig, M., Mass Dalhaug, E., Dehli Andersen, I., Klomsten Andersen, O., Kolle, E., Ekelund, U. & Dalene, K. E. (2019). «Nasjonalt overvåkingsystem for fysisk aktivitet og

fysisk form. Kartlegging av fysisk aktivitet, sedat tid og fysisk form blant barn og unge» 2018 (ungKan3). Oslo: Norges Idrettskole og Folkehelseinstitutt.

Thorén K.H, Nordbø E.C.A., Nordh, H., Ottesen I.O. (2019) «Uteområder i barnehager og skoler – Hvordan sikre kvalitet i utformingen?» NMBU LANDSAM Ny rapport: Slik kan skolegården gjøre barn og unge mer fysisk aktive | NMBU

(Thorén et al 2019 Uteområder i skoler og barnehager. Rapport)